

ChatGPT som klarspråkkonsulent: kommareglene

Hans Christian Farsethås

Det følgende er protokollen til artikkelen *ChatGPT som klarspråkkonsulent: kommareglene*. Artikkelen ble publisert i Sakprosa XXX-xxx og utforsker ulike tilnærminger for å få bruk ChatGPT til å vurdere setninger etter norske kommaregler.

Artikler undersøker fire ulike tilnærminger:

1. Kun ledetekst
2. Ledetekst med kommaregler
3. Ledetekst med to eksempler
4. Finetuning

og den tester fem forskjellige kommaregler:

1. Komma mellom helsetninger som er bundet sammen med sideordnende konjunksjoner (og, eller, men, for)
2. Komma mellom leddsetninger som er bundet sammen med sideordnende konjunksjoner (og, eller, men, for)
3. Komma etter leddsetning som står foran en helsetning
4. Komma etter innskutt leddsetning
5. Komma før og etter innskudd, apposisjoner og tillegg

For hver regel tester vi ti setninger. Hver setning testes to ganger:

én gang uten riktig komma og én gang med riktig komma. Framgangsmåten er nærmere beskrevet i artikkelen.

I protokollen viser ‘*’ at modellen identifiserer korrekt bruk av komma; ‘**’ viser at modellen både identifiserer korrekt bruk av komma og gir riktig forklaring.

Kun ledetekst

Helsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer og Ola går på ski.	Setningen «Eva klatrer og Ola går på ski.» er korrekt og trenger ikke komma. Den inneholder en koordinerende konjunksjon («og») som binder sammen to likestilte verbfraser, og det er ikke nødvendig med komma mellom disse i norsk.
Trine klatrer Jens sykler og Ola går på ski.	<p>* I setningen mangler det kommaer som skal skille hovedsetningene fra hverandre. Ifølge norsk kommaregel skal det være komma mellom hovedsetninger som er bundet sammen med konjunksjoner som «og», «men», «for» eller «så». Setningen skal derfor være:</p> <p>«Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.»</p>
Skjuler han seg eller har han flyktet eller er han død?	Setningen «Skjuler han seg eller har han flyktet eller er han død?» inneholder ingen komma, og det er heller ikke nødvendig med komma her. Setningen består av en rekke koordinerte leddsetninger bundet sammen med «eller», og i slike tilfeller er det valgfritt å bruke komma for å skille dem. Setningen er korrekt som den står.
Små byger varer lenge men plutselige stormer er korte.	<p>* I setningen mangler det et komma foran konjunksjonen «men». Ifølge norsk kommaregel skal det være komma foran konjunksjoner som binder sammen to helsetninger. Setningen skal derfor være:</p> <p>Små byger varer lenge, men plutselige stormer er korte.</p>
Jeg kan ikke uttale meg for jeg var ikke til stede.	<p>* I setningen din mangler det et komma. Riktig bruk av komma ville vært etter «meg», fordi det er en setning som innledes med en bisetning. Ifølge kommaregelen skal det være komma foran konjunksjoner som «for» når de innleder en leddsetning.</p> <p>Riktig setning: Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.</p>
Hun tidde så fikk rektor tro hva han ville.	<p>* I setningen mangler det et komma som skal skille mellom to helsetninger som er satt sammen uten konjunksjon (bindeord). Riktig bruk av komma ville vært:</p> <p>«Hun tidde, så fikk rektor tro hva han ville.»</p>
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år. På kjøkkenbordet står brødet og kaffekannen har jeg satt på benken.	<p>Setningen din inneholder ikke komma, og det er heller ikke nødvendig med komma her. Setningen er korrekt som den står.</p> <p>* Setningen mangler et komma som skal skille hovedsetningen fra sidesetningen. Kommaet skal plasseres etter «kaffekannen». Korrekt skrevet blir setningen:</p> <p>«På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.»</p> <p>Kommaregelen som ikke er fulgt her, er regelen om at det skal være komma mellom to helsetninger som er bundet sammen med en bindeord som «og».</p>
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten men det kunne også besvares på internett.	<p>* I setningen mangler det et komma foran konjunksjonen «men». Ifølge norsk kommaregel skal det settes komma foran konjunksjoner som binder sammen to helsetninger. Setningen skal derfor være:</p> <p>I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett.</p>
Flyktningene har ventet lenge ingen har villet hjelpe dem men nå ser det ut til å bli en løsning.	<p>* Setningen mangler kommaer for å skille hovedsetningene og leddsetningen. Ifølge norsk kommaregel skal det settes komma mellom hovedsetninger som er bundet sammen med konjunksjoner som «og», «men», «for» eller «så». Det skal også settes komma foran konjunksjoner som innleder leddsetninger.</p> <p>Riktig bruk av komma i setningen vil være: «Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.»</p> <p>Her er det også mulig å argumentere for at det første kommaet kan erstattes med et punktum eller semikolon for å tydeliggjøre skillet mellom de to første hovedsetningene: «Flyktningene har ventet lenge. Ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.» eller «Flyktningene har ventet lenge; ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.»</p>

Helsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer, og Ola går på ski.	** Setningen «Eva klatrer, og Ola går på ski.» er korrekt. Det er ikke noe komma for mye, og det mangler heller ikke noe komma. Kommaet før «og» brukes fordi det er to selvstendige setninger som er bundet sammen med en bindeord (koordinerende konjunksjon).
Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.	* Setningen din bruker komma korrekt for å skille elementene i en oppramsing. Det er tre uavhengige klausuler som er koblet sammen med komma og koordinerende konjunksjoner («og»). Setningen er riktig som den står.
Skjuler han seg, eller har han flyktet, eller er han død?	* Setningen din bruker komma korrekt for å skille mellom de ulike leddsetningene som er koblet sammen med «eller». Det er ikke noe komma for mye, og det mangler heller ikke noe komma. Setningen er riktig som den står.
Små byger varer lenge, men plutselige stormer er korte.	** Setningen din er korrekt og følger reglene for komma. Kommaet er brukt for å skille to hovedsetninger som er bundet sammen med konjunksjonen «men».
Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.	* Setningen din er korrekt. Kommaet er brukt riktig for å skille hovedsetningen («Jeg kan ikke uttale meg») fra bisetningen («for jeg var ikke til stede»).
Hun tidde, så rektor fikk tro hva han ville.	** Setningen «Hun tidde, så rektor fikk tro hva han ville.» er korrekt. Kommaet brukes her for å skille to hovedsetninger som er bundet sammen med konjunksjonen «så». Regelverket for komma sier at man skal sette komma mellom hovedsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon (og, men, for, eller, så).
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år, og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.	** Setningen er korrekt som den står. Det er brukt komma foran «og» fordi det binder sammen to hovedsetninger («Petter skiftet jobb for tredje gang på to år» og «Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år»). Dette er i tråd med norsk kommaregler.
På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.	Setningen «På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.» inneholder et komma som ikke er nødvendig. Det er ikke behov for et komma foran «og» fordi det som følger ikke er en selvstendig setning (det vil si at det ikke har et subjekt og et verb som kan stå alene). Riktig setning skal være: «På kjøkkenbordet står brødet og kaffekannen har jeg satt på benken.»
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett. Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.	** Setningen er korrekt som den står. Kommaet brukes her for å skille to helsetninger som er bundet sammen med konjunksjonen «men». Dette er i tråd med norsk kommaregler. Setningen mangler et komma foran «men» fordi det er en bindeord som binder sammen to hovedsetninger. Riktig bruk av komma i denne setningen ville være: «Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.» Kommaregelen som ikke er fulgt her er regelen om at det skal være komma foran bindeord som binder sammen to hovedsetninger (også kjent som koordinerende konjunksjoner), som for eksempel «og», «men», «for», «eller». Riktig setning med komma på riktig plass er: «Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.»

Leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker når vinden uler og når tordenen ruller.	<p>** I setningen mangler det kommaer som skal skille leddsetninger fra hverandre. Riktig bruk av komma i henhold til kommareglene ville være:</p> <p>«Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller.»</p> <p>Kommaregelen som ikke er fulgt her, er regelen om at man skal sette komma mellom leddsetninger i en oppramsing.</p>
Han kan komme hvis han har lyst og hvis han har råd.	<p>Setningen «Han kan komme hvis han har lyst og hvis han har råd.» er korrekt og trenger ikke komma. Her er det to leddsetninger (betingelsesbisetninger) som er bundet sammen med «og», og det er ikke nødvendig med komma mellom dem i denne sammenhengen.</p>
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	<p>Setningen du har skrevet inneholder ingen komma, og det er heller ikke nødvendig med komma her. Setningen er korrekt som den står.</p>
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	<p>Setningen din er korrekt og trenger ingen komma. Den følger reglene for kommaplassering i norsk.</p>
Hun ville vite hvor jeg bodde og når jeg var å treffe.	<p>Setningen «Hun ville vite hvor jeg bodde og når jeg var å treffe.» er korrekt og trenger ingen komma. Den følger reglene for koordinerende konjunksjoner (som «og») som binder sammen to leddsetninger uten at det kreves komma mellom dem.</p>
Attila bestemte at portene skulle lukkes at vollen skulle besettes samt at ingen skulle forlate byen.	<p>* I denne setningen mangler det kommaer som skal skille leddsetninger og setningsledd fra hverandre. Setningen bør ha kommaer for å skille de ulike delene av oppramsinga, og for å gjøre den lettere å lese. Her er setningen med korrekt kommaplassering:</p> <p>Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.</p> <p>Kommaregelen som ikke er fulgt her, er regelen om bruk av komma i oppramsing og mellom leddsetninger.</p>
Han fortalte hvor han bodde og når han ville være hjemme.	<p>Setningen «Han fortalte hvor han bodde og når han ville være hjemme.» er korrekt og trenger ikke noe komma. Her er det to leddsetninger (hvor han bodde, når han ville være hjemme) som er bundet sammen med konjunksjonen «og», og det krever ikke komma mellom dem.</p>
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	<p>Setningen du har skrevet inneholder ingen komma, og det er heller ikke nødvendig med komma her. Setningen er korrekt som den står.</p>
Mange svarte at de kjente seg igjen og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	<p>Setningen din er korrekt og trenger ingen komma. Den følger reglene for koordinerende konjunksjoner («og») som binder sammen likestilte leddsetninger uten behov for komma.</p>
Elevene påstod at prøven var vanskelig at det var for mange oppgaver og at de hadde hatt forberede seg.	<p>* Setningen mangler kommaer for å skille de ulike leddsetningene fra hverandre. Ifølge norsk kommaregel skal det settes komma mellom leddsetninger som er innføyd i en helsetning. Setningen bør derfor ha kommaer som følger:</p> <p>«Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt forberede seg.»</p>

Leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller.	<p>* Setningen din bruker komma på en korrekt måte for å skille leddsetninger som er adskilt med konjunksjonen «og». Det er imidlertid ikke nødvendig med komma før «og» i denne sammenhengen, siden det er den siste i en oppramsing av leddsetninger. Setningen kan derfor skrives uten komma før «og»:</p> <p>«Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler og når tordenen ruller.»</p> <p>Setningen din har et komma som ikke er nødvendig. I norsk språkbruk skal man ikke sette komma foran «og» når det binder sammen to leddsetninger som hører tett sammen. Riktig setning uten det overflødige kommaet er:</p> <p>«Han kan komme hvis han har lyst og hvis han har råd.»</p>
Han kan komme hvis han har lyst, og hvis han har råd.	<p>** Setningen din er korrekt og følger reglene for bruk av komma. Kommaet etter «organiseres» er riktig brukt for å skille to leddsetninger som er bundet sammen med konjunksjonen «og». Setningen trenger ikke noen endringer.</p> <p>* Setningen din er korrekt som den står. Det er ikke noe komma for mye, og det mangler heller ikke noe komma. Bruken av komma før «eller» er valgfri i denne sammenhengen, og det er akseptabelt både med og uten komma her, avhengig av om man ønsker å markere en pause eller ikke.</p>
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres, og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	<p>Setningen «Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.» inneholder et komma som ikke er nødvendig. I norsk språk bruker vi ikke komma foran «og» når det binder sammen to leddsetninger som hører tett sammen i betydning. Riktig setning skal være:</p> <p>«Hun ville vite hvor jeg bodde og når jeg var å treffe.»</p>
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn, eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	<p>** Setningen din er korrekt og følger reglene for bruk av komma. Kommaene brukes her for å skille leddsetninger (at-setninger) i en oppramsing. Regel: Komma skal settes mellom leddsetninger som er koordinert med hverandre, det vil si bundet sammen med konjunksjoner som «og», «eller», «men», «for» og «så». Selv om «samt» ikke er en like vanlig konjunksjon som «og», fungerer den på samme måte her og krever derfor et komma foran seg i oppramsing. Setningen er riktig som den står:</p> <p>Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.</p>
Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.	<p>Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.</p>
Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.	<p>Setningen «Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.» inneholder et komma som ikke er nødvendig. I norsk språk bruker vi ikke komma foran «og» når det binder sammen to leddsetninger eller to helsetninger som er tett knyttet sammen i betydning. Riktig setning uten overflødig komma er:</p> <p>«Han fortalte hvor han bodde og når han ville være hjemme.»</p>
Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.	<p>* Setningen er korrekt og trenger ingen endringer i kommabruk. Kommaet som er brukt skiller hovedsetningen fra den koordinerende bisetningen, noe som er i tråd med norsk kommaregler.</p> <p>** Setningen er korrekt som den står. Kommaet etter «igjen» er riktig brukt for å skille to leddsetninger som er bundet sammen med konjunksjonen «og».</p>
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester, og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	<p>** Setningen din er korrekt skrevet og bruker komma på en riktig måte. Kommaene skiller de ulike leddsetningene som gir ulike begrunnelser for påstanden om at prøven var vanskelig. Det er ikke noe komma for mye, og det mangler heller ikke noe komma. Regelverket som følges her er at man skal sette komma mellom leddsetninger i en oppramsing.</p>
Mange svarte at de kjente seg igjen, og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	
Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.	

Foranstilte leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom gikk jeg.	* Setningen «Da han kom gikk jeg.» mangler et komma. Ifølge norsk kommaregel skal det settes et komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon (bindeord) som «og», «men», «for», «eller». Men når helsetningene er bundet sammen med en subjunksjon (underordnende konjunksjon) som «da», «fordi», «hvis» osv., skal det også settes et komma for å skille helsetningene fra hverandre. Riktig bruk av komma i denne setningen vil være: Da han kom, gikk jeg.
Da kelterne fikk høre om dette nølte de ikke.	Setningen «Da kelterne fikk høre om dette nølte de ikke.» er korrekt uten komma. Det er ikke nødvendig med komma fordi setningen er klar og ikke inneholder elementer som krever oppdeling.
Når det gjelder penger klarer han seg bra.	** Setningen «Når det gjelder penger, klarer han seg bra.» mangler et komma etter innledningsleddet «Når det gjelder penger». Ifølge norsk kommaregel skal det være et komma etter leddsetninger som står først i en helsetning. Riktig skrivemåte er altså: Når det gjelder penger, klarer han seg bra.
Når rommet forlates etter kl. 18 skal porten låses.	** I setningen «Når rommet forlates etter kl. 18 skal porten låses,» mangler det et komma etter leddsetningen. Ifølge norsk kommaregel skal det være et komma mellom en leddsetning og en helsetning når leddsetningen kommer først. Korrekt med komma: Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.
Som han har vist er det et etruskisk land.	** Setningen mangler et komma etter innledningsuttrykket. Riktig bruk av komma ville vært: «Som han har vist, er det et etruskisk land.» Kommaregelen som ikke er fulgt her, er at det skal være komma etter leddsetninger som står først i en helsetning.
På tross av at fagene er vanskelige er elevene fornøyde.	** Setningen «På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.» mangler et komma etter leddsetningen. Riktig bruk av komma i denne setningen er etter leddsetningen som innledes med «På tross av at». Regel: Komma skal settes etter leddsetninger når de står først i en helsetning. Riktig setning: På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.
Når pasienten ikke har samtykket skal forespørselen behandles manuelt.	** I denne setningen mangler det et komma etter leddsetningen i begynnelsen. Riktig bruk av komma ville vært: Når pasienten ikke har samtykket, skal forespørselen behandles manuelt. Kommaregelen som ikke er fulgt her, er at det skal være komma mellom en leddsetning og en helsetning når leddsetningen kommer først.
Men hvem hun er vet jeg ikke.	Setningen «Men hvem hun er vet jeg ikke.» er korrekt og trenger ikke noe komma. Den følger reglene for norsk tegnsetting der det ikke er nødvendig med komma foran eller etter innføyde leddsetninger som «hvem hun er» når de er plassert midt i hovedsetningen.
Hva han enn foretar seg har han lykken med seg.	** Setningen «Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.» mangler et komma etter leddsetningen. Ifølge norsk kommaregel skal det være et komma mellom en leddsetning og en helsetning når leddsetningen kommer først. Korrekt med komma: Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.
Når avsnittet er avsluttet må du se over om det er skrevet riktig.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Når avsnittet er avsluttet, må du se over om det er skrevet riktig.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står først i en helsetning.

Foranstilte leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom, gikk jeg.	* Setningen «Da han kom, gikk jeg.» er korrekt. Kommaet brukes her for å skille leddsetningen «Da han kom» fra hovedsetningen «gikk jeg».
Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.	* Setningen «Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.» er korrekt. Kommaet er brukt riktig for å skille leddsetningen «Da kelterne fikk høre om dette» fra hovedsetningen «nølte de ikke».
Når det gjelder penger, klarer han seg bra.	* Setningen «Når det gjelder penger, klarer han seg bra.» er korrekt bruk av komma. Kommaet skiller leddsetningen «Når det gjelder penger» fra hovedsetningen «klarer han seg bra».
Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.	* Bruken av komma i setningen «Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.» er korrekt. Kommaet skiller leddsetningen «Når rommet forlates etter kl. 18» fra hovedsetningen «skal porten låses». Dette er i tråd med norsk kommaregler som sier at det skal være komma mellom leddsetning og hovedsetning.
Som han har vist, er det et etruskisk land.	* Setningen «Som han har vist, er det et etruskisk land.» er korrekt. Kommaet brukes her for å skille leddsetningen «Som han har vist» fra hovedsetningen «er det et etruskisk land.» Dette er i tråd med norsk kommaregler.
På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.	* Setningen «På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.» er korrekt. Kommaet er brukt riktig for å skille leddsetningen «På tross av at fagene er vanskelige» fra hovedsetningen «er elevene fornøyde».
Når pasienten ikke har samtykket, skal forespørselen behandles manuelt.	* Setningen er korrekt som den står. Kommaet etter «samtykket» er riktig brukt for å skille leddsetningen «Når pasienten ikke har samtykket» fra hovedsetningen «skal forespørselen behandles manuelt.»
Men hvem hun er, vet jeg ikke.	* Setningen «Men hvem hun er, vet jeg ikke.» er korrekt. Kommaet brukes her for å skille leddsetningen «hvem hun er» fra hovedsetningen «vet jeg ikke». Regel: Komma skal settes foran og etter innskutte leddsetninger.
Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.	* Setningen «Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.» er korrekt. Kommaet brukes her for å skille leddsetningen «Hva han enn foretar seg» fra hovedsetningen «har han lykken med seg». Dette er i tråd med norsk kommaregler.
Når avsnittet er avsluttet, må du se over om det er skrevet riktig.	** Denne setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står først i en helsetning.

Innskutte leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt og nektet å spille videre.	Setningen «De klaget på at reglene ikke ble overholdt og nektet å spille videre.» er korrekt og trenger ikke komma. Den følger reglene for kommabruk i norsk, hvor det ikke er nødvendig med komma foran en koordinerende konjunksjon (og) som binder sammen to leddsetninger eller hovedsetninger som er tett knyttet sammen i betydning.
De sørget over at katten var blitt overkjørt og holdt seg hjemme hele helgen.	Setningen «De sørget over at katten var blitt overkjørt og holdt seg hjemme hele helgen.» er korrekt og trenger ikke noe komma. Den består av to leddsetninger som er knyttet sammen med «og» uten at det kreves komma mellom dem, siden de er tett forbundet i betydning og ikke er for lange eller komplekse.
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	Setningen din mangler et komma som skal skille leddsetninger fra hovedsetningen. Ifølge norsk kommaregel skal det være et komma foran «er» fordi «som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur» er en leddsetning som beskriver «et folk». Riktig setning med komma er: «Et folk, som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.»
Kunnskapen som foreligger viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	Setningen din er korrekt og trenger ikke noe komma. Den følger reglene for norsk tegnsetting.
Den kunnskapen som foreligger tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.	Setningen din er korrekt og trenger ingen komma. Den følger reglene for norsk skriftspråk slik den står.
Maten vi spiste i går var elendig.	Setningen «Maten vi spiste i går var elendig.» er korrekt og trenger ikke noe komma. Regelverket for komma sier at man ikke skal sette komma mellom subjektet («Maten vi spiste i går») og predikatet («var elendig»).
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på enn ved det han skriver om.	Setningen din er korrekt og trenger ingen endringer. Det er ingen overflødige komma, og alle nødvendige komma er på plass. Regelverket for komma i norsk er fulgt.
Boken som lå på bordet var min.	Setningen «Boken som lå på bordet var min.» er korrekt og trenger ikke noe komma. Regelverket for komma i norsk sier at man ikke skal sette komma mellom hovedsetningen og en integrert (eller restriktiv) relativsetning, som «som lå på bordet» er et eksempel på.
I den byen der han bodde var han nesten ukjent.	* Setningen «I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.» mangler et komma etter leddsetningen «der han bodde». Ifølge norsk kommaregel skal det være et komma mellom hovedsetningen og en innledende leddsetning. Riktig setning med komma: I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell svakt.	Setningen inneholder ikke komma, og det er heller ikke nødvendig med komma her. Setningen er korrekt som den står.

Innskutte leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt, og nektet å spille videre.	* Setningen din er korrekt. Kommaet før «og» brukes fordi det er to hovedsetninger som er bundet sammen med en bindeord (koordinerende konjunksjon). Den første hovedsetningen er «De klaget på at reglene ikke ble overholdt», og den andre er «nektet å spille videre». Regel: Når to hovedsetninger bindes sammen med et bindeord som «og», «men», «for», «eller», «så» osv., skal det være et komma foran bindeordet.
De sørget over at katten var blitt overkjørt, og holdt seg hjemme hele helgen.	* Setningen din er korrekt og følger reglene for kommabruk på norsk. Kommaet er brukt for å skille to hovedsetninger som er bundet sammen med konjunksjonen «og». Setningen trenger ikke noen endringer.
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	* Setningen din er korrekt og trenger ingen kommaendringer. Kommaet som er brukt skiller leddsetningen «som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur» fra hovedsetningen, noe som er i tråd med norsk kommaregler. Setningen er godt strukturert og krever ingen ytterligere komma.
Kunnskapen som foreligger, viser også at tje- nestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	* Setningen er korrekt og trenger ikke endringer. Kommaet etter «forelig- ger» brukes riktig for å skille den innledende leddsetningen fra hovedset- ningen.
Den kunnskapen som foreligger, tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsva- rer tilstrekkelig med lovens intensjon.	* Denne setningen er korrekt og trenger ingen endringer. Kommaet etter «foreligger» er riktig brukt for å skille den relative setningen «som foreligger» fra hovedsetningen.
Maten vi spiste i går, var elendig.	Setningen «Maten vi spiste i går, var elendig.» inneholder et komma som ikke skal være der. I norsk skal det ikke være komma mellom subjektet («Maten vi spiste i går») og verbal (her «var»). Riktig setning skal være: «Maten vi spiste i går var elendig.»
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på, enn ved det han skriver om.	* Setningen din er korrekt og følger norsk kommaregler. Kommaet brukes her for å skille leddsetninger eller setningsdeler som er innskutt i en hovedsetning. Regelverket sier at man skal sette komma foran «enn» når det innleder en leddsetning, som i dette tilfellet. Setningen er riktig som den står: Vi fester oss mer ved den måten han skriver på, enn ved det han skriver om.
Boken som lå på bordet, var min.	* Setningen «Boken som lå på bordet, var min.» er korrekt og trenger ikke komma. Kommaet etter «bordet» er unødvendig fordi det er en restriktiv relativsetning (en setning som gir nødvendig informasjon om substantivet den beskriver, i dette tilfellet «boken»). I norsk bruker vi ikke komma foran en restriktiv relativsetning. Setningen skal derfor være: «Boken som lå på bordet var min.»
I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.	* Setningen «I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.» er korrekt. Kommaet etter «bodde» er riktig brukt for å skille leddsetningen «der han bodde» fra hovedsetningen «var han nesten ukjent».
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell, svakt.	* Setningen din er korrekt og trenger ikke komma. Den følger reglene for norsk tegnsetting.

Innskudd uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen først og fremst den engelske han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	Setningen din mangler et komma som skal skille leddsetninger fra hovedsetningen. Kommaet skal settes etter «først og fremst den engelske,» fordi det som følger er en leddsetning som gir en nærmere forklaring på hvor han henter forbilder fra. Riktig setning med komma: Det er i den utenlandske litteraturen, først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.
Harare forklarte hun het tidligere Salisbury.	Setningen mangler et komma som skal skille leddsetningen fra hovedsetningen. Kommaet skal plasseres etter «Harare». Riktig skrivemåte er: «Harare, forklarte hun, het tidligere Salisbury.»
En vinter og det må ha vært i 1990 bodde han i USA.	* Setningen mangler et komma etter «vinter» og før «og». Dette er en bisetning som gir en tilleggsinformasjon og skal derfor skilles fra hovedsetningen med komma. Riktig setning skal være: «En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.» Regel som ikke er fulgt: Komma skal settes for å skille en innledende bisetning fra resten av setningen.
Det samme gjelder svensk og dansk og også tysk som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	Setningen mangler et komma foran den innledende leddsetningen. Ifølge norsk kommaregel skal det være et komma foran en leddsetning som er innledet med en subjunksjon (som «som» i dette tilfellet). Setningen skal derfor være: Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk, som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.
Hun var sa hun helt utkjørt av alt bråket.	Setningen mangler et komma som skal skille leddsetninger fra hverandre. Riktig bruk av komma ville vært: «Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.» Regel som ikke er fulgt: Komma skal settes mellom leddsetninger som er innstikk i en helsetning.
De var villige til å spille videre forklarte de men bare dersom reglene ble overholdt.	** I setningen mangler det kommaer som skal skille hovedsetningen fra de innskutte bisetningene. Ifølge norsk kommaregel skal det være komma foran og etter innskutte leddsetninger eller bisetninger. Setningen skal derfor ha komma som følger: De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt.
Den nye naboen som jo nettopp har flyttet inn ser hyggelig ut.	Setningen skal være: «Den nye naboen, som jo nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.» Her mangler det to komma. Ifølge kommaregelen skal det være komma foran og etter en innskutt bisetning, som «som jo nettopp har flyttet inn» er i denne setningen.
Sfinksens gåte som blant annet Henrik Ibsen refererer til er kanskje verdens eldste.	I setningen mangler det et komma etter innledningsleddet og før den relative setningen. Setningen bør ha komma etter «gåte» og før «som»: «Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.» Kommaregelen som ikke er fulgt her, er regelen om å sette komma foran og etter innskutte setninger eller leddsetninger som bryter inn i hovedsetningen.
Kåre Hansen som jo har vært medlem i mange år har ennå ikke betalt kontingenten.	** Setningen mangler kommaer rundt innskuddet «som jo har vært medlem i mange år». Innskuddet er en tilleggsinformasjon som ikke er nødvendig for å forstå hovedsetningen, og skal derfor avgrenses med kommaer. Riktig setning med komma: Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.
Den nye boka til Karsten Alnes som jeg selvfølgelig har lest er blitt rost opp i skyene.	** I setningen mangler det et par kommaer som skal skille ut en innskutt bisetning. Riktig bruk av komma ville vært: «Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.» Kommaregelen som ikke er fulgt her, er regelen om at innskutte bisetninger skal skilles ut med komma.

Innskudd med riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen, først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	** Kommaene i setningen er korrekt brukt. De skiller ut en innskutt bisetning «først og fremst den engelske», som er en tilleggsinformasjon til hovedsetningen. Setningen er riktig som den står.
Harare, forklarte hun, het tidligere Salisbury.	** Setningen er korrekt. Kommaene brukes her for å sette inn en forklarende bisetning («forklarte hun») inn i hovedsetningen. Dette er i tråd med norsk kommaregler.
En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.	** Setningen din er korrekt. Kommaene brukes her for å sette inn en innskutt bisetning («og det må ha vært i 1990»), som er en tilleggsinformasjon og ikke nødvendig for hovedsetningens mening. Kommaene skiller denne tilleggsinformasjonen fra resten av setningen.
Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk, som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	* Setningen din er korrekt og følger reglene for kommabruk på norsk. Kommaene skiller hovedsetningen fra sidesetningene og leddsetningene fra hverandre, noe som er i tråd med norsk kommaregler. Setningen trenger ingen endringer.
Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.	** Bruken av komma i setningen er korrekt. Kommaene brukes her for å sette inn en innskutt bisetning («sa hun») som gir en tilleggsinformasjon uten å bryte hovedsetningens struktur. Setningen gjengis nøyaktig slik den ble skrevet: Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.
De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt.	** Setningen er korrekt. Kommaene brukes her for å skille ut en innskutt bisetning («forklarte de»), noe som er i tråd med norsk kommaregler.
Den nye naboen, som nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.	** Denne setningen er korrekt. Kommaene brukes her for å sette av en relativsetning som gir tilleggsinformasjon, men som ikke er nødvendig for at setningen skal være grammatisk korrekt. Regel: Komma skal sette av innskutte leddsetninger. Setningen gjengis nøyaktig slik: Den nye naboen, som nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.
Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.	** Bruken av komma i setningen er korrekt. Kommaene brukes for å sette av en innskutt bisetning («som blant annet Henrik Ibsen refererer til»), noe som er i tråd med norsk kommaregler. Setningen står riktig slik den er skrevet.
Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.	** Setningen er korrekt skrevet. Kommaene rundt den innskutte bisetningen «som jo har vært medlem i mange år» er riktig plassert i henhold til norsk kommaregler.
Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.	** Setningen din er korrekt og følger norsk kommaregler. Kommaene rundt den innskutte bisetningen «som jeg selvfølgelig har lest» er riktig plassert for å skille den fra hovedsetningen. Setningen skal være: Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.

Ledetekst med regler

Helsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer og Ola går på ski.	Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Regel 1 om komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon gjelder ikke her, fordi «og» binder sammen to helsetninger uten at det kreves komma foran «og» når det er snakk om enkle helsetninger.
Trine klatrer Jens sykler og Ola går på ski.	** Det mangler kommaer i denne setningen. Ifølge kommaregel 1 skal det være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon (og, eller, men, for). Setningen skal derfor være: Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.
Skjuler han seg eller har han flyktet eller er han død?	** Setningen «Skjuler han seg eller har han flyktet eller er han død?» følger ikke kommaregel nummer 1. Det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon. Riktig bruk av komma ville vært: «Skjuler han seg, eller har han flyktet, eller er han død?»
Små byer varer lenge men plutselige stormer er korte.	** Det mangler et komma før sideordnende konjunksjon «men» i henhold til kommaregel 1. Setningen skal være: Små byer varer lenge, men plutselige stormer er korte.
Jeg kan ikke uttale meg for jeg var ikke til stede.	** Det mangler et komma etter «meg» fordi det skal være komma før en sideordnende konjunksjon («for») som binder sammen to helsetninger. Setningen skal være: Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.
Hun tidde så fikk rektor tro hva han ville.	** Det mangler et komma i setningen. Ifølge kommaregel 1 skal det være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon. Her mangler konjunksjonen «så» som binder sammen helsetningene, og det skal derfor være et komma foran den: «Hun tidde, så fikk rektor tro hva han ville.»
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.	Setningen er korrekt. Det er brukt komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («og»), i tråd med kommaregel 1.
På kjøkkenbordet står brødet og kaffekannen har jeg satt på benken.	* Det mangler et komma i setningen. Ifølge kommaregel 1 skal det være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon. Her mangler konjunksjonen «og» mellom helsetningene. Setningen skal være: «På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.»
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten men det kunne også besvares på internett.	** Det mangler et komma før konjunksjonen «men» i henhold til kommaregel 1. Setningen skal være: I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett.
Flyktningene har ventet lenge ingen har villet hjelpe dem men nå ser det ut til å bli en løsning.	* Det mangler kommaer i henhold til kommaregel 1 og 3. Setningen skal være: Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.

Helsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer, og Ola går på ski.	** Setningen er korrekt. Det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («og»).
Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.	* Det er et komma for mye etter «klatrer». Ifølge regel 1 skal det være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon, men ikke mellom helsetninger som ikke er det. Setningen skal være: «Trine klatrer Jens sykler, og Ola går på ski.»
Skjuler han seg, eller har han flyktet, eller er han død?	** Setningen er korrekt. Det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon (og, eller, men, for), og her er «eller» konjunksjonen som binder sammen helsetningene.
Små byer varer lenge, men plutselige stormer er korte.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter regel 1, det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon (og, eller, men, for).
Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.	* Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter leddsetningen «Jeg kan ikke uttale meg,» før den sideordnende konjunksjonen «for» i henhold til kommaregel 1.
Hun tidde, så rektor fikk tro hva han ville.	Setningen «Hun tidde, så rektor fikk tro hva han ville.» inneholder et komma som ikke følger de oppgitte kommareglene. Kommaet etter «tidde» er unødvendig fordi «så» her fungerer som en subjunksjon og ikke en sideordnende konjunksjon som binder sammen to helsetninger. Riktig setning uten overflødig komma er: «Hun tidde så rektor fikk tro hva han ville.»
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år, og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («og»), i tråd med kommaregel 1.
På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.	* Det mangler et komma etter «kaffekannen» fordi det er en innskutt leddsetning. Setningen skal være: På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen, har jeg satt på benken.
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett.	** Setningen er korrekt. Det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon (men).
Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.	** Setningen mangler et komma etter «lenge» fordi det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon. Riktig setning skal være: «Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.» Regel 1 er ikke fulgt her.

Leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker når vinden uler og når tordenen ruller.	* Det mangler kommaer i denne setningen i henhold til kommaregel 1 og 2. Setningen skal ha komma mellom helsetningene som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon, og det skal være komma mellom sideordnede leddsetninger. Her er setningen med korrekt komma bruk: Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller. Setningen mangler et komma etter den første leddsetningen. Ifølge kommaregel 3 skal det være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Setningen skal derfor være: «Han kan komme, hvis han har lyst, og hvis han har råd.»
Han kan komme hvis han har lyst og hvis han har råd.	Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Komma er ikke nødvendig etter kommareglene som er oppgitt.
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	Setningen er korrekt og følger kommareglene. Det er ingen komma som mangler eller er overflødige.
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Regel 1 om komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon gjelder ikke her, fordi «hvor jeg bodde» og «når jeg var å treffe» er ikke helsetninger, men leddsetninger som fungerer som direkte objekter til verbet «vite».
Hun ville vite hvor jeg bodde og når jeg var å treffe.	* Det mangler kommaer i denne setningen. Ifølge kommaregel 1 skal det være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon, men her er det ikke brukt konjunksjoner. Likevel, for å gjøre setningen mer lesbar og forståelig, kan vi bruke komma for å skille de ulike delene av oppramsingen. Setningen bør derfor skrives slik: Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.
Attila bestemte at portene skulle lukkes at vollen skulle besettes samt at ingen skulle forlate byen.	Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Komma er ikke nødvendig fordi det ikke er en helsetning etter «og». «Når han ville være hjemme» er en leddsetning som ikke krever komma foran når den følger etter hovedsetningen.
Han fortalte hvor han bodde og når han ville være hjemme.	Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Den følger ikke direkte noen av de oppgitte kommareglene, da det ikke er snakk om helsetninger bundet sammen med en sideordnende konjunksjon, sideordnede leddsetninger, leddsetninger foran helsetninger, innskutte leddsetninger eller innskudd som krever komma.
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	Setningen er korrekt og trenger ingen endringer i komma bruk.
Mange svarte at de kjente seg igjen og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	** Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.
Elevene påstod at prøven var vanskelig at det var for mange oppgaver og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.	Her mangler det kommaer mellom sideordnede leddsetninger, som er regel nummer 2.

Leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller.	Setningen følger kommaregel 2, som sier at det skal være komma mellom sideordnede leddsetninger. Det er imidlertid et komma for mye før «og» i henhold til norsk kommaregel 1, som sier at det ikke skal være komma foran en sideordnende konjunksjon som binder sammen helsetninger. Riktig setning skal være: Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler og når tordenen ruller.
Han kan komme hvis han har lyst, og hvis han har råd.	Setningen mangler et komma etter den første leddsetningen. Ifølge kommaregel 3 skal det være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Setningen skal være: «Han kan komme, hvis han har lyst, og hvis han har råd.»
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres, og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	* Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en helsetning og før en sideordnende konjunksjon («og») som binder sammen to helsetninger, i tråd med kommaregel 1.
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn, eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	* Setningen er korrekt. Det er brukt komma før den sideordnende konjunksjonen «eller», i tråd med kommaregel 1.
Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.	Setningen følger ikke kommaregel nummer 2, som sier at det skal være komma mellom sideordnede leddsetninger. Det mangler et komma mellom de to leddsetningene «hvor jeg bodde» og «når jeg var å treffe». Riktig skrivemåte er: Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.
Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.	* Setningen inneholder ingen kommafeil. Kommaene som er brukt, er ikke et resultat av de oppgitte kommareglene, men de er korrekt brukt for å skille oppramsede leddsetninger. Regel 2 omhandler komma mellom sideordnede leddsetninger, men her er det snakk om underordnede leddsetninger som er en del av en oppramsing, og de er korrekt adskilt med komma.
Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.	Det mangler et komma etter «bodde» fordi det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon (og, eller, men, for). Setningen skal være: Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester, og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	* Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en innskutt leddsetning, i tråd med regel 5.
Mange svarte at de kjente seg igjen, og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	* Setningen er korrekt, det er ikke noe komma for mye. Kommaet etter «igjen» er korrekt fordi det er i henhold til regel 1, det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («og» i dette tilfellet).
Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.	Setningen mangler komma etter de innskutte leddsetningene. Ifølge kommaregel 4 skal det være komma etter innskutte leddsetninger. Setningen skal derfor være: Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.

Foranstilte uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom gikk jeg.	** Det mangler et komma etter leddsetningen som står foran en helsetning. Setningen skal være: «Da han kom, gikk jeg.» Regel 3 er ikke fulgt.
Da kelterne fikk høre om dette nølte de ikke.	* Setningen mangler et komma etter «dette» fordi det er to helsetninger bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («nølte de ikke» er den andre helsetningen). Riktig bruk av komma etter regel 1 ville være: Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.
Når det gjelder penger klarer han seg bra.	* Setningen mangler et komma etter leddsetningen som står foran en helsetning. Riktig bruk av komma i henhold til regel 3 ville være: «Når det gjelder penger, klarer han seg bra.»
Når rommet forlates etter kl. 18 skal porten låses.	** Det mangler et komma etter leddsetningen som står foran en helsetning. Setningen skal være: «Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.» Regel 3 er ikke fulgt.
Som han har vist er det et etruskisk land.	* Det mangler et komma etter den innskutte leddsetningen «han har vist». Ifølge kommaregel 4 skal det være komma etter innskutte leddsetninger. Setningen skal være: Som han har vist, er det et etruskisk land.
På tross av at fagene er vanskelige er elevene fornøyde.	Setningen følger kommaregel 3: Det skal være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Setningen er korrekt og skal være: På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.
Når pasienten ikke har samtykket skal forespørselen behandles manuelt.	** Det mangler et komma etter leddsetningen som står foran en helsetning. Setningen skal være: Når pasienten ikke har samtykket, skal forespørselen behandles manuelt.
Men hvem hun er vet jeg ikke.	Setningen «Men hvem hun er vet jeg ikke.» mangler et komma etter den innskutte leddsetningen. Riktig bruk av komma i henhold til regel 4 ville være: «Men, hvem hun er, vet jeg ikke.»
Hva han enn foretar seg har han lykken med seg.	** Setningen «Hva han enn foretar seg har han lykken med seg» mangler et komma etter leddsetningen som står foran en helsetning. Riktig bruk av komma etter kommaregel 3 ville være: «Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.»
Når avsnittet er avsluttet må du se over om det er skrevet riktig.	Setningen er korrekt, det mangler ikke komma.

Foranstilte med riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom, gikk jeg.	** Setningen er korrekt. Det skal være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning (regel 3).
Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i tråd med kommaregel 3.
Når det gjelder penger, klarer han seg bra.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i tråd med kommaregel 3.
Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i tråd med kommaregel 3.
Som han har vist, er det et etruskisk land.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en innskutt leddsetning, i tråd med kommaregel 4.
På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i tråd med kommaregel 3.
Når pasienten ikke har samtykket, skal fore-spørselen behandles manuelt.	** Setningen er korrekt. Det skal være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i henhold til kommaregel 3.
Men hvem hun er, vet jeg ikke.	** Setningen er korrekt. Den følger kommaregel 3, som sier at det skal være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Her er «Men hvem hun er» leddsetningen som står foran helsetningen «vet jeg ikke».
Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i tråd med kommaregel 3.
Når avsnittet er avsluttet, må du se over om det er skrevet riktig.	** Setningen er korrekt. Den følger kommaregel 3: Det skal være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.

Innskutte leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt og nektet å spille videre.	Setningen er korrekt og følger kommareglene. Det er ikke nødvendig med komma fordi det ikke er en helsetning etter «og».
De sørget over at katten var blitt overkjørt og holdt seg hjemme hele helgen.	Setningen er korrekt og følger kommareglene. Det er ikke nødvendig med komma fordi det ikke er en helsetning etter «og», men en fortsettelse av den første setningen.
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	(*) Setningen mangler et komma etter den innskutte leddsetningen «som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur». Ifølge kommaregel 4 skal det være komma etter innskutte leddsetninger. Setningen skal derfor være: «Et folk, som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.»
Kunnskapen som foreligger viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	** Setningen mangler et komma etter innskutte leddsetninger, i henhold til kommaregel 4. Korrekt setning: Kunnskapen som foreligger, viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.
Den kunnskapen som foreligger tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.	Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Komma er ikke nødvendig ettersom det ikke er noen helsetninger bundet sammen med en sideordnende konjunksjon, ingen sideordnede leddsetninger, ingen leddsetning foran en helsetning, ingen innskutte leddsetninger og ingen innskudd som krever komma før og etter.
Maten vi spiste i går var elendig.	Setningen inneholder ingen komma, og det er heller ikke nødvendig med komma her ut fra de oppgitte kommareglene. Setningen er korrekt som den står.
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på enn ved det han skriver om.	Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Komma er ikke nødvendig etter noen av de oppgitte norske kommareglene.
Boken som lå på bordet var min.	Setningen «Boken som lå på bordet var min.» er korrekt og trenger ikke komma. Her er «som lå på bordet» en relativsetning som fungerer som en attributt til «boken» og skal ikke skilles med komma ifølge de oppgitte reglene.
I den byen der han bodde var han nesten ukjent.	* Setningen mangler et komma etter leddsetningen som står foran en helsetning, i henhold til kommaregel 3. Riktig skrivemåte er: I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell svakt.	Setningen inneholder ikke komma, og det er ikke nødvendig med komma her ut fra de oppgitte kommareglene. Setningen er korrekt som den står.

Innskutte leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt, og nektet å spille videre.	* Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning (regel 3), og det er komma før sideordnende konjunksjonen «og» som binder sammen to helsetninger (regel 1).
De sørget over at katten var blitt overkjørt, og holdt seg hjemme hele helgen.	* Setningen er korrekt. Det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («og» i dette tilfellet), i henhold til kommaregel 1.
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	Setningen inneholder ingen komma, og det er korrekt i henhold til de oppgitte kommareglene. Komma er ikke nødvendig her fordi det ikke er noen helsetninger bundet sammen med en sideordnende konjunksjon, ingen sideordnede leddsetninger, ingen leddsetning foran en helsetning, ingen innskutte leddsetninger, og ingen innskudd som krever komma før og etter. Setningen er riktig som den står.
Kunnskapen som foreligger, viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	** Setningen er korrekt og følger kommaregel 4: Det skal være komma etter innskutte leddsetninger. Setningen gjengis nøyaktig slik den ble skrevet: Kunnskapen som foreligger, viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.
Den kunnskapen som foreligger, tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.	** Setningen er korrekt og følger kommaregel 4: Det skal være komma etter innskutte leddsetninger.
Maten vi spiste i går, var elendig.	** Setningen er korrekt og følger kommareglene. Det er brukt komma etter en innskutt leddsetning (regel 4).
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på, enn ved det han skriver om.	* Setningen er korrekt og trenger ikke komma. Regel 5 om innskudd er fulgt, da det er komma før og etter innskuddet «den måten han skriver på».
Boken som lå på bordet, var min.	* Setningen «Boken som lå på bordet, var min.» er korrekt. Det er ikke brukt komma i strid med de oppgitte reglene. Her er det brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i tråd med regel 3.
I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter en leddsetning som står foran en helsetning, i tråd med kommaregel 3.
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell, svakt.	Setningen inneholder ikke komma, og det er heller ikke nødvendig med komma her ut fra de oppgitte kommareglene. Setningen er korrekt som den står.

Innskudd uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen først og fremst den engelske han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	Setningen mangler et komma etter innskutt leddsetning. Riktig bruk av komma i henhold til regel 5 ville være: «Det er i den utenlandske litteraturen, først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.»
Harare forklarte hun het tidligere Salisbury.	Det mangler et komma etter «Harare», fordi det er en innskutt leddsetning. Setningen skal være: Harare, forklarte hun, het tidligere Salisbury.
En vinter og det må ha vært i 1990 bodde han i USA.	Det mangler komma etter innskutte leddsetninger. Setningen skal være: En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.
Det samme gjelder svensk og dansk og også tysk som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	Det mangler et komma etter «dansk» i henhold til kommaregel 1, fordi det er en helsetning som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («og»). Setningen skal være: Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.
Hun var sa hun helt utkjørt av alt bråket.	Det mangler et komma etter det innskutte leddet «sa hun», som er en innskutt bisetning. Setningen skal skrives slik: Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.
De var villige til å spille videre forklarte de men bare dersom reglene ble overholdt.	* Det mangler kommaer i setningen. Riktig bruk av kommaer i henhold til de oppgitte reglene ville være: De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt. Her er kommareglene som ikke er fulgt: - Regel 3: Det skal være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning («forklarte de» er en leddsetning som står foran helsetningen «De var villige til å spille videre»). - Regel 1: Det skal være komma mellom helsetninger som er bundet sammen med en sideordnende konjunksjon («men» binder sammen to helsetninger). - Regel 5: Det skal være komma før og etter innskudd («forklarte de» fungerer som et innskudd).
Den nye naboen som jo nettopp har flyttet inn ser hyggelig ut.	** Den nye naboen, som jo nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut. Her mangler det komma før og etter den innskutte leddsetningen «som jo nettopp har flyttet inn». Regel 5 om innskudd er ikke fulgt.
Sfinksens gåte som blant annet Henrik Ibsen refererer til er kanskje verdens eldste.	** Det mangler komma før og etter innskuddet «som blant annet Henrik Ibsen refererer til» i henhold til regel 5. Setningen skal være: Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.
Kåre Hansen som jo har vært medlem i mange år har ennå ikke betalt kontingenten.	** Setningen mangler kommaer rundt den innskutte leddsetningen «som jo har vært medlem i mange år». Riktig bruk av kommaer etter regel 5 ville være: Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.
Den nye boka til Karsten Alnes som jeg selvfølgelig har lest er blitt rost opp i skyene.	** Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene. Her mangler det kommaer rundt den innskutte leddsetningen «som jeg selvfølgelig har lest». Regel 5 om innskudd er ikke fulgt.

Innskudd med riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen, først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	** Setningen er korrekt. Den følger kommaregel 5, som sier at det skal være komma før og etter innskudd. Innskuddet her er «først og fremst den engelske,» og det er korrekt atskilt med komma både før og etter.
Harare, forklarte hun, het tidligere Salisbury.	** Setningen er korrekt. Det skal være komma før og etter innskudd, i dette tilfellet er «forklarte hun» et innskudd.
En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.	* Setningen er korrekt. Det er brukt komma etter innskutte leddsetninger, i tråd med kommaregel 4.
Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk, som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	* Setningen er korrekt skrevet i henhold til de oppgitte kommareglene.
Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma før og etter innskudd, i tråd med kommaregel 5.
De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt.	* Setningen følger kommareglene korrekt. Regel 4 og 5 er anvendt: Det er komma etter innskutte leddsetninger («forklarte de») og komma før og etter innskudd. Regel 1 er også fulgt, med komma før sideordnende konjunksjon («men»). Setningen er riktig som den står.
Den nye naboen, som jo nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.	** Setningen er korrekt. Den følger kommaregel 4: Det skal være komma etter innskutte leddsetninger, og regel 5: Det skal være komma før og etter innskudd.
Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma før og etter den innskutte leddsetningen «som blant annet Henrik Ibsen refererer til», i tråd med kommaregel 5.
Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.	** Setningen er korrekt. Det er brukt komma før og etter den innskutte leddsetningen «som jo har vært medlem i mange år», i tråd med kommaregel 5.
Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.	** Setningen er korrekt. Den følger kommaregel 4: Det skal være komma etter innskutte leddsetninger, og kommaregel 5: Det skal være komma før og etter innskudd.

Ledetekst med 2 eksempler pr. regel

Helsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer og Ola går på ski.	Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Trine klatrer Jens sykler og Ola går på ski.	** Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.»
Skjuler han seg eller har han flyktet eller er han død?	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Skjuler han seg, eller har han flyktet, eller er han død?»
Små byer varer lenge men plutselige stormer er korte.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Små byer varer lenge, men plutselige stormer er korte.»
Jeg kan ikke uttale meg for jeg var ikke til stede.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.»
Hun tidde så fikk rektor tro hva han ville.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Hun tidde, så fikk rektor tro hva han ville.»
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Petter skiftet jobb for tredje gang på to år, og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.»
På kjøkkenbordet står brødet og kaffekannen har jeg satt på benken.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom helsetninger som ikke er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.»
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten men det kunne også besvares på internett.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett.»
Flyktingene har ventet lenge ingen har villet hjelpe dem men nå ser det ut til å bli en løsning.	** Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Flyktingene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.»

Helsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer, og Ola går på ski.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Skjuler han seg, eller har han flyktet, eller er han død?	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Små byer varer lenge, men plutselige stormer er korte.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Hun tidde, så rektor fikk tro hva han ville.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år, og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.	Her er det et komma for mye. Det skal ikke være komma foran «ingen» fordi det ikke er en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.»

Leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker når vinden uler og når tordenen ruller.	* Her mangler det komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller.»
Han kan komme hvis han har lyst og hvis han har råd.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Han kan komme hvis han har lyst, og hvis han har råd.»
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	Setningen har korrekt bruk av komma. Det er ikke nødvendig med komma i denne setningen ettersom det ikke er flere helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon, det er ikke en oppramsing av leddsetninger, og det er heller ikke en leddsetning som står foran en helsetning eller en innskutt leddsetning som krever komma.
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn, eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.»
Hun ville vite hvor jeg bodde og når jeg var å treffe.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.»
Attila bestemte at portene skulle lukkes at vollen skulle besettes samt at ingen skulle forlate byen.	** Her mangler det komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.»
Han fortalte hvor han bodde og når han ville være hjemme.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.»
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester, og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.»
Mange svarte at de kjente seg igjen og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Mange svarte at de kjente seg igjen, og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.»
Elevene påstod at prøven var vanskelig at det var for mange oppgaver og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.	** Her mangler det komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.»

Leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Han kan komme hvis han har lyst, og hvis han har råd.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres, og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn, eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.	Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.»
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester, og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Mange svarte at de kjente seg igjen, og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede leddsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.

Foranstilte uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom gikk jeg.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Da han kom, gikk jeg.»
Da kelterne fikk høre om dette nølte de ikke.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.»
Når det gjelder penger klarer han seg bra.	Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når rommet forlates etter kl. 18 skal porten låses.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.»
Som han har vist er det et etruskisk land.	Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Som han har vist, er det et etruskisk land.»
På tross av at fagene er vanskelige er elevene fornøyde.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.»
Når pasienten ikke har samtykket skal forespørselen behandles manuelt.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Når pasienten ikke har samtykket, skal forespørselen behandles manuelt.»
Men hvem hun er vet jeg ikke.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Men hvem hun er, vet jeg ikke.»
Hva han enn foretar seg har han lykken med seg.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.»
Når avsnittet er avsluttet må du se over om det er skrevet riktig.	Setningen har korrekt bruk av komma. Det er ingen behov for komma i denne setningen.

Foranstilte med riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom, gikk jeg.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når det gjelder penger, klarer han seg bra.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Som han har vist, er det et etruskisk land.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Som han har vist, er det et etruskisk land.»
På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når pasienten ikke har samtykket, skal fore-spørselen behandles manuelt.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Men hvem hun er, vet jeg ikke.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når avsnittet er avsluttet, må du se over om det er skrevet riktig.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.

Innskutte leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt og nektet å spille videre.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «De klaget på at reglene ikke ble overholdt, og nektet å spille videre.»
De sørget over at katten var blitt overkjørt og holdt seg hjemme hele helgen.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «De sørget over at katten var blitt overkjørt, og holdt seg hjemme hele helgen.»
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	* Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn, trukket av fire hester.»
Kunnskapen som foreligger viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Kunnskapen som foreligger, viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.»
Den kunnskapen som foreligger tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.	Setningen har korrekt bruk av komma.
Maten vi spiste i går var elendig.	Setningen har korrekt bruk av komma. Det er ingen behov for komma i denne setningen ettersom den ikke inneholder noen av de elementene som krever komma ifølge de oppgitte reglene.
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på enn ved det han skriver om.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Vi fester oss mer ved den måten han skriver på, enn ved det han skriver om.»
Boken som lå på bordet var min.	Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal ikke være komma i denne setningen fordi det ikke er noen innskutt leddsetning eller innskudd som krever komma. Riktig setning er: «Boken som lå på bordet var min.»
I den byen der han bodde var han nesten ukjent.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.»
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell svakt.	Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Folkerettslig, står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell, svakt.»

Innskutte leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt, og nektet å spille videre.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
De sørget over at katten var blitt overkjørt, og holdt seg hjemme hele helgen.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn, trukket av fire hester.»
Kunnskapen som foreligger, viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd.
Den kunnskapen som foreligger, tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Maten vi spiste i går, var elendig.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på, enn ved det han skriver om.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon.
Boken som lå på bordet, var min.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en innskutt leddsetning.
I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell, svakt.	* Setningen har korrekt bruk av komma. Det er ikke nødvendig med komma i denne setningen ettersom den ikke inneholder flere helsetninger, leddsetninger eller innskudd som krever komma ifølge de oppgitte reglene.

Innskudd uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen først og fremst den engelske han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Det er i den utenlandske litteraturen, først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.»
Harare forklarte hun het tidligere Salisbury.	** Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Harare, forklarte hun, het tidligere Salisbury.»
En vinter og det må ha vært i 1990 bodde han i USA.	** Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.»
Det samme gjelder svensk og dansk og også tysk som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.»
Hun var sa hun helt utkjørt av alt bråket.	* Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning. Riktig tegnsetting er: «Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.»
De var villige til å spille videre forklarte de men bare dersom reglene ble overholdt.	* Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma etter en helsetning og før en sideordnende konjunksjon som binder sammen to helsetninger, og det skal også være komma etter en sideordnende konjunksjon som binder sammen to helsetninger. Riktig tegnsetting er: «De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt.»
Den nye naboen som jo nettopp har flyttet inn ser hyggelig ut.	** Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Den nye naboen, som jo nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.»
Sfinksens gåte som blant annet Henrik Ibsen refererer til er kanskje verdens eldste.	** Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.»
Kåre Hansen som jo har vært medlem i mange år har ennå ikke betalt kontingenten.	** Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.»
Den nye boka til Karsten Alnes som jeg selvfølgelig har lest er blitt rost opp i skyene.	** Her mangler det to komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd. Riktig tegnsetting er: «Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.»

Innskudd med riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen, først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	* Setningen har korrekt bruk av komma.
Harare, forklarte hun, het tidligere Salisbury.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd.
En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd.
Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk, som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	Her mangler det et komma. Det skal alltid være komma mellom sideordnede helsetninger som er bundet sammen med en konjunksjon. Riktig tegnsetting er: «Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk, som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.»
Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd.
De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd.
Den nye naboen, som jo nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter en innskutt leddsetning.
Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter en innskutt leddsetning.
Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter en innskutt leddsetning.
Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.	** Setningen har korrekt bruk av komma. Det skal alltid være komma før og etter et innskudd.

«Fine-tuning»

Helsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer og Ola går på ski.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Eva klatrer, og Ola går på ski.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Trine klatrer Jens sykler og Ola går på ski.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Skjuler han seg eller har han flyktet eller er han død?	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Skjuler han seg, eller har han flyktet, eller er han død?» Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Små byger varer lenge men plutselige stormer er korte.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Små byger varer lenge, men plutselige stormer er korte.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Jeg kan ikke uttale meg for jeg var ikke til stede.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Hun tidde så fikk rektor tro hva han ville.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Hun tidde, så fikk rektor tro hva han ville.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Petter skiftet jobb for tredje gang på to år, og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
På kjøkkenbordet står brødet og kaffekannen har jeg satt på benken.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten men det kunne også besvares på internett.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Flyktningene har ventet lenge ingen har villet hjelpe dem men nå ser det ut til å bli en løsning.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Flyktningene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.

Helsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Eva klatrer, og Ola går på ski.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Trine klatrer, Jens sykler, og Ola går på ski.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Skjuler han seg, eller har han flyktet, eller er han død?	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Små byer varer lenge, men plutselige stormer er korte.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Jeg kan ikke uttale meg, for jeg var ikke til stede.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
Hun tidde, så rektor fikk tro hva han ville.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Petter skiftet jobb for tredje gang på to år, og Aud fulgte opp med sin andre skilsmisse på to år.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
På kjøkkenbordet står brødet, og kaffekannen har jeg satt på benken.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.
I 2015 ble spørreskjemaet sendt i posten, men det kunne også besvares på internett.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Flyktingene har ventet lenge, ingen har villet hjelpe dem, men nå ser det ut til å bli en løsning.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede helsetninger.

Leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker når vinden uler og når tordenen ruller.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Han kan komme hvis han har lyst og hvis han har råd.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Han kan komme hvis han har lyst, og hvis han har råd.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres, og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn, eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Hun ville vite hvor jeg bodde og når jeg var å treffe.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Attila bestemte at portene skulle lukkes at vollen skulle besettes samt at ingen skulle forlate byen.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Han fortalte hvor han bodde og når han ville være hjemme.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester, og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Mange svarte at de kjente seg igjen og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Mange svarte at de kjente seg igjen, og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Elevene påstod at prøven var vanskelig at det var for mange oppgaver og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.

Leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er greit å holde seg innendørs når regnet pisker, når vinden uler, og når tordenen ruller.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Han kan komme hvis han har lyst, og hvis han har råd.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
For de ansatte handler det om å få reell påvirkning på hvordan arbeidsplassen deres skal organiseres, og hvordan arbeidsrutinene blir utviklet.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Den tillitsvalgte bestemmer om det skal settes inn et nytt navn, eller om kandidatene skal rykke opp i uforandret rekkefølge.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Hun ville vite hvor jeg bodde, og når jeg var å treffe.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Attila bestemte at portene skulle lukkes, at vollen skulle besettes, samt at ingen skulle forlate byen.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Han fortalte hvor han bodde, og når han ville være hjemme.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Prosjektets mål var å finne ut mer om hva som hindrer og motiverer bruk av digitale tjenester, og hva som skal til for å få flere til å kommunisere med forvaltningen digitalt.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Mange svarte at de kjente seg igjen, og at de opplevde alle de skisserte trekkene som relevante utfordringer for departementene.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
Elevene påstod at prøven var vanskelig, at det var for mange oppgaver, og at de hadde hatt for liten tid til å forberede seg.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.

Foranstilte uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom gikk jeg.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Da han kom, gikk jeg.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Da kelterne fikk høre om dette nølte de ikke.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når det gjelder penger klarer han seg bra.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Når det gjelder penger, klarer han seg bra.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når rommet forlates etter kl. 18 skal porten låses.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Som han har vist er det et etruskisk land.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Som han har vist, er det et etruskisk land.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
På tross av at fagene er vanskelige er elevene fornøyde.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Når pasienten ikke har samtykket skal forespørselen behandles manuelt.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Når pasienten ikke har samtykket, skal forespørselen behandles manuelt.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Men hvem hun er vet jeg ikke.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Men, hvem hun er, vet jeg ikke.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Hva han enn foretar seg har han lykken med seg.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Ikke ulikt det Brandes mente om litteraturen krever Frankfurterskolen at forskningen skal føre kritikken ut i offentligheten og bidra til sosiale og politiske endringer.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Ikke ulikt det Brandes mente om litteraturen, krever Frankfurterskolen at forskningen skal føre kritikken ut i offentligheten og bidra til sosiale og politiske endringer.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.

Foranstilte med riktig komma

Ledetekst	Svar
Da han kom, gikk jeg.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Da kelterne fikk høre om dette, nølte de ikke.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Når det gjelder penger, klarer han seg bra.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Når rommet forlates etter kl. 18, skal porten låses.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Som han har vist, er det et etruskisk land.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
På tross av at fagene er vanskelige, er elevene fornøyde.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Når pasienten ikke har samtykket, skal forespørselen behandles manuelt.	Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Når pasienten ikke har samtykket, skal forespørselen behandles manuelt.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Men hvem hun er, vet jeg ikke.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Hva han enn foretar seg, har han lykken med seg.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Ikke ulikt det Brandes mente om litteraturen, krever Frankfurterskolen at forskningen skal føre kritikken ut i offentligheten og bidra til sosiale og politiske endringer.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.

Innskutte leddsetninger uten riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt og nektet å spille videre.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «De klaget på at reglene ikke ble overholdt, og nektet å spille videre.» Det skal alltid være komma mellom siderordnede leddsetninger.
De sørget over at katten var blitt overkjørt og holdt seg hjemme hele helgen.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «De sørget over at katten var blitt overkjørt, og holdt seg hjemme hele helgen.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Kunnskapen som foreligger viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Kunnskapen som foreligger, viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Den kunnskapen som foreligger tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Den kunnskapen som foreligger, tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Maten vi spiste i går var elendig.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Maten vi spiste i går, var elendig.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på enn ved det han skriver om.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Vi fester oss mer ved den måten han skriver på, enn ved det han skriver om.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Boken som lå på bordet var min.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Boken som lå på bordet, var min.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
I den byen der han bodde var han nesten ukjent.	* Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.» Det skal alltid være komma etter en leddsetning som står foran en helsetning.
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell svakt.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell, svakt.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.

Innskutte leddsetninger med riktig komma

Ledetekst	Svar
De klaget på at reglene ikke ble overholdt, og nektet å spille videre.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
De sørget over at katten var blitt overkjørt, og holdt seg hjemme hele helgen.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.	Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Et folk som bare formår å skape en slik betydningsløs litteratur, er som en flue på en vogn trukket av fire hester.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Kunnskapen som foreligger, viser også at tjenestene ikke i tilstrekkelig grad involverer barn og foreldrene i undersøkelsen.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Den kunnskapen som foreligger, tyder likevel på at barnevernstjenestens praksis ikke samsvarer tilstrekkelig med lovens intensjon.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Maten vi spiste i går, var elendig.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Vi fester oss mer ved den måten han skriver på, enn ved det han skriver om.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Boken som lå på bordet, var min.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
I den byen der han bodde, var han nesten ukjent.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell, svakt.	Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Folkerettslig står påstanden om at angrepskrig stempler den ene parten som kriminell, svakt.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.

Innskudd uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen først og fremst den engelske han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Det er i den utenlandske litteraturen først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Harare forklarte hun het tidligere Salisbury.	Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Harare forklarte hun, het tidligere Salisbury.» Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
En vinter og det må ha vært i 1990 bodde han i USA.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Det samme gjelder svensk og dansk og også tysk som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk, som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Hun var sa hun helt utkjørt av alt bråket.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
De var villige til å spille videre forklarte de men bare dersom reglene ble overholdt.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Den nye naboen som jo nettopp har flyttet inn ser hyggelig ut.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Den nye naboen, som jo nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Sfinksens gåte som blant annet Henrik Ibsen refererer til er kanskje verdens eldste.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Kåre Hansen som jo har vært medlem i mange år har ennå ikke betalt kontingenten.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Den nye boka til Karsten Alnes som jeg selvfølgelig har lest er blitt rost opp i skyene.	** Denne setningen mangler komma. Korrekt tegnsetting skal være: «Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.» Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.

Innskudd uten riktig komma

Ledetekst	Svar
Det er i den utenlandske litteraturen, først og fremst den engelske, han henter forbilder for å vise hvordan skjønnlitteratur kan inngå aktivt formende i politiske endringsprosesser.	* Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal alltid være komma etter innskutte leddsetninger.
Harare, forklarte hun, het tidligere Salisbury.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
En vinter, og det må ha vært i 1990, bodde han i USA.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Det samme gjelder svensk og dansk, og også tysk, som bruker begrepene Literaturforschung og Literaturkritik.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Hun var, sa hun, helt utkjørt av alt bråket.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
De var villige til å spille videre, forklarte de, men bare dersom reglene ble overholdt.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Den nye naboen, som jo nettopp har flyttet inn, ser hyggelig ut.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Sfinksens gåte, som blant annet Henrik Ibsen refererer til, er kanskje verdens eldste.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Kåre Hansen, som jo har vært medlem i mange år, har ennå ikke betalt kontingenten.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.
Den nye boka til Karsten Alnes, som jeg selvfølgelig har lest, er blitt rost opp i skyene.	** Denne setningen har riktig bruk av komma. Det skal være komma foran og etter innskudd eller forklarende tillegg.